

RANNAMÕISA MAASTIKUKAITSEALA

kaitsekorralduskava 2008-2017

Kaheastmelise klindi üleminek üheastmeliseks. Tiskre supelrand

TALLINN 2008

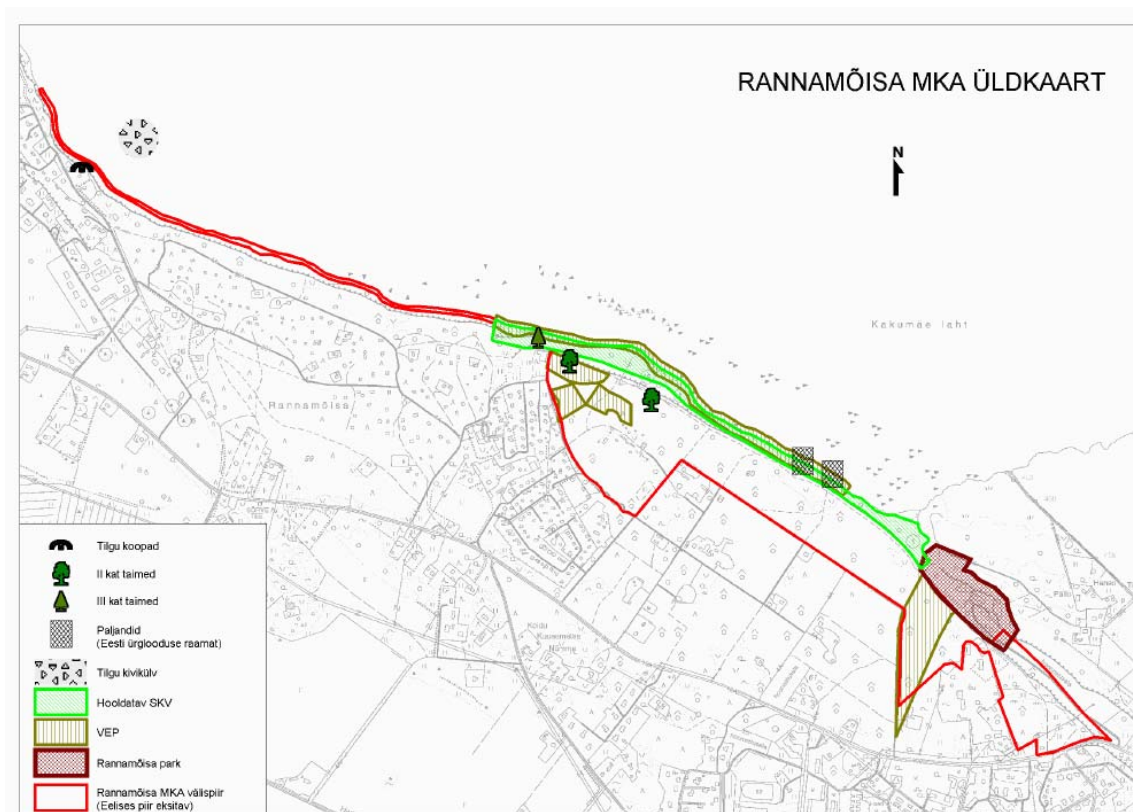
Sisukord

Sissejuhatus.....	3
1. Rannamõisa maastikukaitseala üldiseloostus	4
1.1. Õiguslik alus	4
1.2. Kaitse eesmärk.....	5
1.3. Maakasutus ja -omand	6
1.4. Kasutuskooormus.....	7
1.5. Huvigrupid	8
2. Kaitseväärtused – nende ohutegurid ja kaitse-eesmärgid	10
2.1. Elupaigatüübid	10
2.2. Geoloogilised mälestised	12
2.3. Puhkemajanduslikud väärtused.....	17
3. Tegevuskava	19
3.1. Maaküsimus	19
3.2. Kaitse-eeskiri	19
3.3. Vastutus.....	19
3.4. Mets.....	20
3.5. Niidud	20
3.6. Trepid.....	21
3.7. Kaitseala läbiv jalgteed	22
3.8. Inglise miil	22
3.9. Vajalikud tegevused kokku.....	22
3.10. Seire	28
4. Tulemuslikkuse hindamine	29
 Kasutatud ja muu oluline kirjandus	 30
 Rannamõisa maastikukaitseala kaitse-eeskiri	 31

Sissejuhatus

Kaitsekorralduskava on koostatud lähtuvalt Looduskaitsekeskuse Harju-Rapla regiooniga sõlmitud töövõtulepingust. Kaitsekorralduskava koostamisel on arvestatud soovitusliku juhendmaterjaliga (Tomson, 2005), teadaolevate uuringute ja kavadega. Rannamõisa maastikukaitseala võib lugeda heas seisundis olevaks kaitsealaks, kus viimastel aastatel on palju tehtud küllastajate heaks. Kaitseala arendamisele on kaasa aidanud Eestimaa Looduse Fond, Harku vallavalitsus, MTÜ Tabasalu Looduspark. Rannamõisa kaitseala on selles mõttes „valmis“, et siin ei ole vaja kavandada täiesti uusi tegevusi, oluline on hoida ja korrastada varem loodut. See tähendab niidetavaid paepealseid, korrastatavaid matka- ja terviseradasid, uuendatavaid infotahvleid. Kaitseala loodusväärtused ei ole otseses ohus, külastuskoormuse mõistlikul ohjamisel ei ole seda ka ette näha. Tulevikus on oluline reformimata maa omandiküsimuse lahendamine riigi või siis Harku valla kasuks, igal juhul avalikes huvides. Vajalik on rekonstrueerida pangast alla viivad trepid, parandada kaitseala läbiva tee seisundit. Kohapealsete inimeste hoolimine kaitsealast, mis avaldub eriti MTÜ Tabasalu Looduspark tegevuse näol, on kaitsealast tulenev ühiskondlik lisaväärtus.

Töö sisulises osas on kasulikke soovitusi andnud ka Tiina Napp, Andres Järve, Elle Valtna ja Martin Mürsepp Harjumaa keskkonnateenistusest, Kaido Taberland MTÜ-st Tabasalu Looduspark. Kaitsekorralduskava arutelu toimus Keskkonnaministeeriumi vastava komisjoni koosolekul 29. mail 2007. Nii kava retsensendi Hanno Zingeli kui ka teiste koosolekul tehtud ettepanekutega on lõppversioonis arvestatud.

1. Rannamõisa maastikukaitseala üldiseloostus

1.1. Õiguslik alus

Harjumaal, Harku vallas paiknev Rannamõisa **maastikukaitseala** on moodustatud VV 30.05.2000 a. määrusega nr. 175 (RT I 2000, 43, 274). Kaitseala pindala on 65,6 ha, millest 8,7 ha on sihtkaitse- ja 56,9 ha piiranguvöönd (kaart ↑). Tänapäevase maastikukaitseala asemel oli varem, aastast 1959, üksikobjektina kaitse all Rannamõisa pank. Aastast 1981 on üksikobjektidena (algselt kohaliku) kaitse all ka Tilgu **koobastik ja kiviülv**, millest esimene on omaette kaitsetsooniga – 20 m – ka MKA koosseisus (RTL 2002, 79, 1217). Meres asuvale kiviülvile (*Hageni kivid* - baltisaksa kunstniku järgi) ei ole eraldi kaitsetsooni määratud, seega hetkel kehtib kiviülvil seadusejärgne (50 m) kaitsetsoon. Oluline on see kaitsetsoon eelkõige asjaolu tõttu, et kiviülv jääb napilt välja MKA piiridest. Samuti võib kiviülvil kaitsetsoon olla oluline tähtis Tilgu sadamarajatiste täpsemal kavandamisel.

VV korraldusega on Rannamõisa MKA määratud loodusala ka **Natura 2000** alade võrgustiku koosseisu (RTL 2004, 111, 1758). Kaitseala vahetus naabrus paiknev

kaitsealaune Rannamõisa **park** (5,8 ha) on tänaseks kruntideks jaotatud, hoonestatud ning kuulub looduskaitse alt väljaarvamisele.

Varasemast ajaloost: Rannamõisa suvituskoht kuulus 1927 aastast suvitus- ja ravituskohtade seaduse (RT 1925, 109/110) alusel suvituskohana riikliku kaitse alla. Eelkõige keelati suvituskohtades ilma maavalitsuse loata metsa ja üksikute puude raiumine, tööstushoonete püstitamine, erinõuded kehtestati vee ja kanalisatsiooni võrkudele. Mereäärsete suvituskohtade piiridesse loeti ka ühe kilomeetri laiune veeala. Sama seaduse hilisem (1937) redaktsioon käsitles ka planeeringute kohustuslikkust ja kruntide jagamise küsimusi. Rannamõisa oli üks Harjumaa 12-st tervishoiupargist (Vilbaste, 1938).

Harjumaa **väärtuslike maastike** teemaplaneeringuga (kehtestatud 2003) on Rannamõisa piirkond nimetatud maakondliku tähtsusega väärtuslikuks maastikeks koos üldiste ohtude ja hooldussoovituste kirjeldamisega. **Rohevõrgustiku** maakondlik teemaplaneering (kehtestatud 2003) määratleb piirkonna piirkondliku tähtsusega tuumalaks (T9), mis paikneb küllaltki isoleeritult ja ei ole rohekoridoride kaudu ühenduses teiste tuumaladega (Muraste, Sõrve jt).

Harku valla **üldplaneering** (algatatud 2002, kehtestamata) näeb ette Tilgu sadamakoha väljaarendamist MKA naabruses. Seda vajadust rõhutavad ka mitmed teised Harku valla arengudokumendid: arengukava 2002-2012, turismi- ja puhkemajanduse arengukava 2004-2012 jt. Tilgu sadamaala detailplaneering algatati valla poolt 12.12.2006. Paralleelselt on algatatud ka sadamaala projekti KSH ning vee-erikasutusloa eelduseks olev KMH.

1.2. Kaitse eesmärk

Vastavalt kaitse-eeskirjale on Rannamõisa MKA kaitse-eesmärgiks panga ja sellega piirneva panga- ja loometsa kaitse. Koos ala määramisega Natura 2000 võrgustiku koosseisu sai konkreetsema formuleeringu ka kaitseala tähendus EL-le oluliste elupaigatüüpide (sh esmatahtsate - *) kaitstes. Rannamõisas on nendeks:

- 1230 – merele avatud pankrand
- 1640 - püsi-rohttaimestikuga liivarand
- 2130* – kinnistunud (hallid) luited
- 8210 - lubjakivipaljandid koos nende lõhedes kasvava taimestuga
- 8310 – koopad
- 9020* – vana laialehine mets
- 9180* – rusukalde mets

Looduskaitseaduse § 28 lõige 1 kohaselt on maastikukaitsealade, st ka Rannamõisa MKA kaitse-eesmärgiks ka ala tutvustamine ja kasutamise reguleerimine.

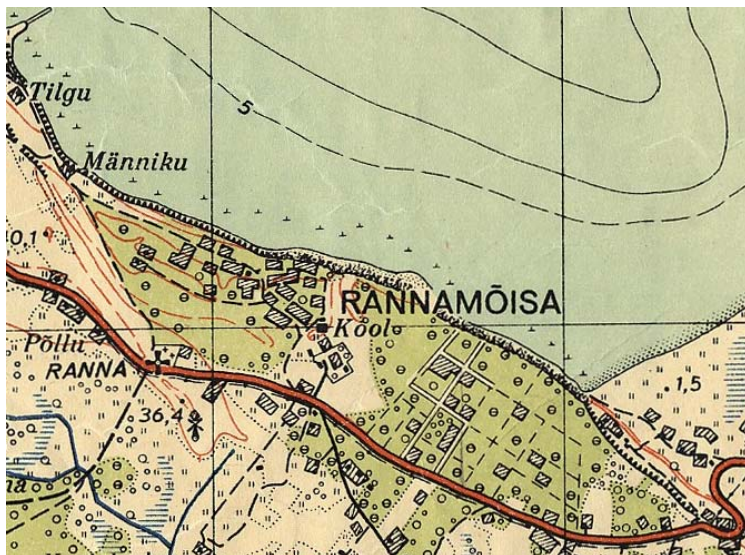
1.3. Maakasutus ja -omand

Peamine riigimaa haldaja Rannamõisa MKA-l on RMK Keila metskond. Metskonna maatükk nr. 9, pindalaga 49 ha, jääb valdavas osas kaitsealale ja moodustab 75% selle pindalast. Metskonna maa sees, kvartalis WA060, paiknevad endise Tallinna RV metsamajandi kämpingu (rajati 1966, majutas 112 inimest) varemed, mille omandikuuluvus (ja võimaliku teenindusmaa määramine, u. 2 ha) on ebaselge. Harku valla seisukohalt ei saa varemeid lugeda ehitisteks, seega ei saa sinna moodustada ka krunti. Riigi tagavaramaana on reserveeritud u. 4 ha suurune maatükk Kallaste panga serval (maanteeäärne vaatekoht). Kokku on kaitsealal riigi omandis (arvestades ka Kallaste pangapealset maaüksust) seega u. 55 ha ehk 85%

Kitsal rannikuribal Tilgu koobastest endise Merepiiga kohvikuni kulgeb MKA piir „klinti mööda“. Klindiesine maa (u. 10 ha) on reformimata riigimaa.

Ainukene eramaaüksus kaitsealal on Klooga mnt. 4 (3189 m²). EELISE (Maa-ameti) kaardipildi kohaselt jääb MKA piiresse veel tosinkond maaüksust Lucca tee, Kustavi ja Oskari tänavate aadressitega. Kaitse-eeskirjas toodud piirikirjeldus ja EELIS-e kaardikiht on siin vastuolus. EELISE-e kohaselt ulatuvad kaitsealale paljud krundid, mida piirikirjelduses on loetud väljaspoole kaitseala (sh. ka riigile kuuluv sotsiaalmaa Tooma tee 14b, vt. kaart lk. 27). Et piirikirjeldus kasutab tagastatud kruntide nimetusi (sõjaeelne katastrikaart) ja tänased aadressid on hoopis erinevad, tuleks Rannamõisa MKA kaitse-eeskiri piiri osas täpsustada ning piiri EELIS-es korrigeerida. Sellega on LKK poolt ka alustatud.

Kaitsealaga külgnevad kümned eraomandis olevad krundid, nii elamu- kui maatulundusmaa sihtotstarbega. Endiste lastelaagrite ja suvilate kruntide vahel on ka kolm väiksemat (metsaga kaetud) maaüksust, millele on esitatud riigi omandisse jätmise taotlus.

Rannamõisa piirkond 1935 aasta kaardil. Kaitseala täna ümbritsev teede ja kvartalite võrk on juba välja kujunenud.

Alates 2003 kehtib kaitsealal maamaksu soodustus: sihtkaitsevööndis makstakse 25% ja piiranguvööndis 50% maamaksust. Maadevahetuse vajadust, mille käigus eramaa kuuluks kaitsealast väljavahetamisele, ei ole Rannamõisa MKA-l ette näha.

1.4. Kasutuskormus

Rannamõisa MKA on populaarne väljasõidukoht Tallinna elanikele ja igapäevane taastuskoht kohalikele inimestele. Täpset külastajate arvu pole võimalik ilma loendusi tegemata esitada, hinnanguliselt on suvine külastuskoormus ligikaudu 300, talvel kuni 100 inimest päevas. Kohalik elanikkond on uuselanike lisandudes kiiresti kasvanud. Arvestades Tabasalu, Ilmandu jt. kiiresti kasvavate asumite elanikega, võib kaitseala lähitagamaa (jalutuskäigu ulatus) aastaringne elanike arv küündida umbes 5000+ inimeseni, suviti mõnevõrra enamgi. Mõne aasta eest läbiviidud inventuuri (Leetmaa, 2002) kohaselt oli Rannamõisa piirkonnas 246 suvilakrunti, mille aastaringseks kasutusmääraks prognoositi 50% (seni 10%). Kättesaadavuse ja atraktiivsuse mõttes on Rannamõisa MKA ümbruskonna inimeste peamine puhkekoht. Kasutuskormuse õige prognoos võimaldab kavandada prügikoristust ja parkimiskorraldust, mis on kaitseala hoidmise ühed olulisemad ettevõtmised.

Maastiku üldist kasutuskormust ja looduse taluvusvõimet Eesti õigusaktid ei reguleeri. Kavade koostamisel tuginetakse seega ekspertarvamustele. Metsade vastupidavust tallamisele on uuritud varasematel aastatel Eesti Metsainstituudis (Margus, 1978), kus koostati ka kasvukohatüüpide vastav klassifikatsioon, milles 70 metsakasvukohatüüpi on grupeeritud tallamiskindluse alusel viide rühma. Rannamõisa MKA üheks looduslikuks eripäraks on metskastikuloo (KL) kasvukohatüübi domineerimine, mis teeb kaitseala tallamiskindluse mõttes väheohustatuks. Alljärgnevalt on välja toodud hinnangud KL kasvukohatüüpide tallamiskindlusele, lähtuvalt EMI klassifikatsioonist:

Metsatüüp	Piirkoormus (in/ha)	Tallamiskindluse klass
KL-tammik	30	tallamiskindel
KL-kaasik	25	tallamiskindel
KL-männik	22	tallamiskindel
KL-kuusik	14	suhteliselt tallamiskindel

Loomulikult on tallamiskindlus ainult üks kasutuskooormust peegeldav näitaja. Metsa kasutustaluvust saab hinnata ka näiteks tuleohu alusel. Tallamine on puhkemajanduse kontekstis siiski kõige indikatiivsem ja üldine järeldus ülalviidatud uurimust arvestades on: kastikuloo metsad kuuluvad Eesti **kõige tallamiskindlamate** metsade hulka. Inimeste nõ. metsa all uitamisega ei tohiks loodusele probleeme tekkida, radade kohatine ülekasutus on mõistagi teine küsimus.

Ka selles osas, millised tegevused avaldavad loodusele suurimat mõju, saab tugineda vaid senistele eksperthinnangutele (mingeid normatiivseid lähtealuseid siin pole). Hiiumaal Kõpu poolsaare loodusturismi ruumilise planeerimise käigus (Leito, 2003) arvestati metsa suurimate mõjutajatena järgmisi liikumisviise (↓), kusjuures peab arvestama, et tegemist on ikkagi ülimalt üldistatud skaalaga, mis eri metsatüüpides suuresti varieerub

Metsakoosluste stabiilsuse mõjutajad (Leito, 2003)

Liikumisviis	Mõju hindamine
- ratsutajad, mägijalgratturid	Oluline mõju juba üksikute külastuste järel
- jalgratturid	Mõju väheoluline kuni 100 külastuse puhul nädalas
- jalutajad, tervisejooksjad, loodusvaatlejad	Mõju algab alates 100-st külastusest nädalas

Puhkemetsade rekreatiivset väärtust on teoreetilisel tasandil, 4-5-astmelisel hinnanguskaalal, käsitletud näiteks Jagomägi ja Raik (1983). Rannamõisa valdavad kastikuloo metsad on selle käsitlemise järgi hea läbitavusega (puhkamiseks soodne faktor), keskmise kasutustaluvusega, väikese kuni keskmise korilusväärtusega (marju ja seeni leidub vähe) ning positiivse psühhoemotsionaalse mõjuga.

1.5. Huvigrupid

Rannamõisa MKA on küll linnalähine ja suure koormusega kaitseala, ent kuna valdavalt on tegemist riigimaa ja väljakujunenud infrastruktuuriga, pole kaitsealal ette näha erilist konflikti era- ja avaliku huvi, puhke- ja metsamajanduse või siis kohaliku elanikkonna ja külastajate vahel. Üldiselt on Rannamõisa MKA-ga seonduvad huvigrupid küllaltki traditsioonilised:

- MTÜ Tabasalu Looduspark. ELF-i looduspargi projektist alguse saanud ja mitmeid huvilisi koondanud liikumine vormistati mittetulundusühinguna 2002 aastal. MTÜ-l on u. 200 liiget. Suuri arendustegevusi kaitsealal ei soovita, rõhutatakse peamiselt olemasoleva infra korrastamise vajadusele (trepid, peatee, tormimurru koristus jne). Ühing on tegelenud vajalike tööde esiletoomise ja selleks tegijate leidmisega. Valla ja metskonnaga on sõlmitud kolmepoolne kokkulepe kaitseala (täpsemalt küll looduspargi) ühise haldamise ja arendamise kohta.
- Harku valla kui omavalitsuse huvi on kaitseala parem tutvustamine ja külastajate suunamine. Paljudele valla inimestele (veerandtunnise jalutuskäigu kaugusel elab ligi 5000 inimest) on Rannamõisa oluline puhkepaik. Kaitseala naabrusesse on vald kavandamas Tilgu väikesadamat. Vald on igati toetanud MTÜ-d Tabasalu Looduspark.
- Harju Maavalitsus on huvitatud piirkonna terviklikust arengust, mis järgib maakonnaplaneeringu (lisaks rohevõrgustiku ja väärtuslike maastike teemaplaneering) ideoloogiat. Maavalitsus on riigimaa valitseja kaitseala nende maatükkide osas (u. 15 ha), mis on reformimata.
- Keskkonnaministeerium (Harjumaa Keskkonnateenistus, LKK Harju-Rapla regioon) on huvitatud kaitseväärtuste säilimisest, uurimisest, loodushariduse korraldamisest. KKT funktsioon on siin tegevuste kooskõlastamine (lubade andmine: raied, rajatised jne), LKK funktsioon aga praktiliste tegevuste elluviimine (või vastavate lepingute sõlmimine) seonduvalt looduse kaitsega.
- Kohalikud elanikud. Rannamõisa MKA paiknemine suurte läbivate teede suhtes ja tüüpilise rannapuhkuse tagasihoidlikud võimalused tingivad siin asjaolu, et kaitseala põhilised külastajad on kohalikud elanikud, kes elavad kaitseala naabruses. Need inimesed on huvitatud oma elukeskkonna kvaliteedi säilimisest, selles valguses toetavad nad kaitseala kui puhvrit võimalike uusarenduste puhul. Nad kasutavad kaitseala igapäevase puhkepiirkonnana (jalutamine, tervisejooks, sport, lemmikloomad jne). Lähiala elanike huvides on koha privaatsuse säilimine, kasvav puhkajate hulk ei ole nende huvides. Aktiivsemad kohalikud elanikud loovad kaitseala arendamisel kaasa MTÜ-s Tabasalu Looduspark
- RMK Keila metskond on küll kaitseala suurim maahaldaja ent praktiliselt ei oma Rannamõisa (ka tänu oma väiksusele ja piirangureziimile) metskonna jaoks erilist tähendust. Tänu vastavale lepingule ja MTÜ-le Tabasalu Looduspark on mitmed probleemid (prügivedu, tormimurru koristamine), mis muidu oleksid eelkõige metskonna mure, delegeeritud teistele. Reformimata riigimaale hea peremehe leidmise huvides võiks kaaluda kaitseala naabruses olevate reformimata riigimaa, mis käsitletavad metsamaana, liitmise metskonnaga.
- Kaitseala külastavatest organiseeritud huvigruppidest peab nimetama kaljuronijaid ja jääseinal ronimisoskusi lihvivaid alpiniste (Jaan Künnapu Alpinismiklubi jt.). Episoodilisem on mõnede seiklusturismi pakkuvate ettevõtjate (Adventuur, Seikluspuhkus) osa.

2. Kaitseväärtused – nende ohutegurid ja kaitse-eesmärgid

Rannamõisa MKA puhul on ametlikes dokumentides rõhutatud mitmeid loodusteaduslikke väärtusi (pank, elupaigatüübid, liigid jne). Linnalähedase puhkekohana on siin kahtlemata väga olulised ka sotsiaalsed ja rekreatiivsed väärtused, millede paigutamine looduväärtuse suhtes ette- või tahapoole on mõistagi spekulatiivne. Loodusega seotud kaitseväärtuste eristamine lähtub ürglooduse mälestistest (Eesti Ürglooduse Raamat), Natura inventuuride käigus väljaselgitatud väärtuslikest elupaigatüüpidest ning kaitseala üldisest loodusteaduslikust uuritusest. Sotsiaalsed ja rekreatiivsed väärtused on määratud eelkõige konsultatsioonide käigus.

Et kaitsekorralduskava koostamise mitteametlik juhendmaterjal (Tomson, 2005) soovitab kõrgeima kaitseväärtusega eristada rahvusvahelise tähtsusega (konventsioonidega ja lepingutega kaetud) alasid ning et tänu Loodus- ja Linnudirektiivi elupaigatüüptidele ja liikidele kuulub valdav enamik MKA-st nii või teisiti rahvusvahelisse tähtsusklassi, on kaitsekorralduskavas piirdutud kolmeastmelise (mitte neljaastmelise, nagu juhendis soovitatud) skaalaga (I - III), kus väärtused on koondatud ühte süsteemi (vt. tabel ↓). Paratamatult on alltoodud jaotus kokkuleppeline, näiteks on tinglik eristada klinti kui geoloogilist mälestist ja klindil esinevaid elupaiku.

2.1. Elupaigatüübid

Elupaigatüüptide puhul on kõrgeim (I tasand) omistatud kolmele esmatähtsale elupaigatüübile: 9180* – rusukalde mets; 2130* – kinnistunud (hallid) luited; 9020* – vana laialehine mets. Elupaigatüübina on neist viimane Eestis küll piisavalt suure levikuga, seda on fikseeritud 120-l loodusosal 509-st, ent EL klassifikatsioon ei võimalda siin hästi eristada Eestis ka tegelikult haruldast loometsa kasvukohatüüpi. Seetõttu võib Rannamõisa loometsa ehk lugeda isegi olulisemaks kui teist esmatähtsaid elupaiku. Kastikuloo kasvukohatüüp hõlmab Eesti metsadest u. 2% ning tamme- ja saare enamusega kastikuloo metsi on hinnatud väga haruldasteks (Paal, 1999). Sama on väidetud ka lookaasikute kohta (Roosaluste, 1998). Eesti metsakaitsealade võrgustiku projektis (1999-2000) on loometsi hinnatud kõige ohustatumaks metsatüübiks ning just seda tüüpi metsasid soovitas nimetatud projekt suhteliselt kõige enam looduskaitsega hõlmata (Viilma jt., 2001). Tavalisemad puuliigid Rannamõisa pangapealses metsas on vaher, saar, kuusk. Esineb ka tamme ja pärna. Vanemad (kuni 110 aastat) puistud on ala lääneosas, kus asuvad ka 3 vääriselupaika (üldse 5). Kogu pangapealse määratlemine vana laialehise metsana (9020*) vajab edaspidi siiski täpsustamist.

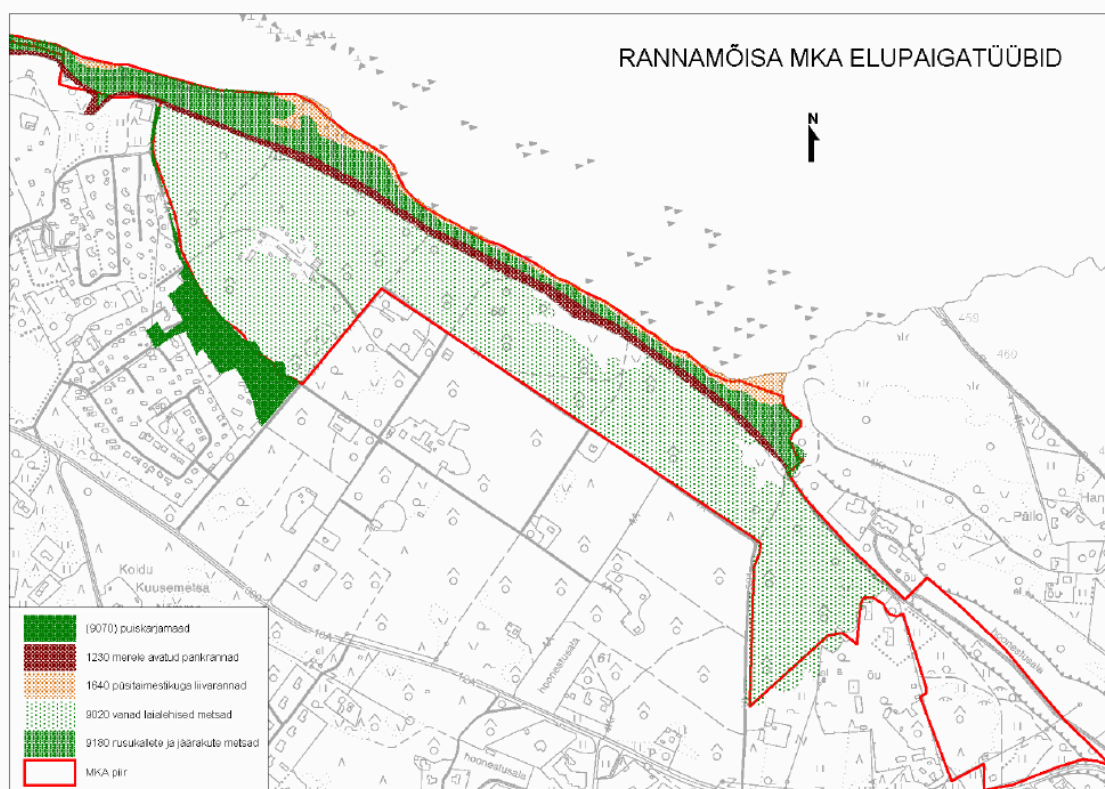
Rusukalde mets ja hallid luited on Eestis esindatud vastavalt 16-l ja 23-l loodusosal. Rusukalde metsas valdavad saar, vaher, jalakas, luitemetsas mänd.

I tasand on omistatud ka koobaste elupaigatüübile (8310), mida Eestis on määratud küllaltki vähe (9) ja mis on põhjarannikul suhteliselt haruldane. Omaette küsimus on – kellele (samblad, vetikad...) on Tilgu koopad elupaigaks? Teadaolevalt ei ole koopaid loodusteaduslikult uuritud.

Teised EL poolt väärtustatud elupaigatüübid Rannamõisas on hinnatud II tasandi kaitseväärtuseks. Kaitseala metsades on eristatud viis vääriselupaika.

OHUTEGURID: võsasumine, tüüpiliselt puhkealale tallamine ja prahistamine

KAITSE-EESMÄRK on metsakoosluste puhul enamasti arengu jätkumine loodusliku protsessina, radade lähistel ka nende majandamine.

2.2. Geoloogilised mälestised

Rannamõisa pankrannik looduskaitse üksikobjektina oli MKA eelkäijaks. Algselt oli kaitse all u. 2 km pikkune klindilõik Tiskrest Rannamõisa koolimajani (Varep, 1960). Pankranniku uurimine ja populariseerimine on viimasel kümnel aastal jõudsalt arenenud, seda eelkõige tänu Kalle Suuroja, Hella Kingu ja Avo Miideli töödele (Suuroja, 2005 ja 2006; Kink, 2003). Paekalda (Eestist 7 näidisalana) esitamist UNESCO maailmapärandi nimistusse on korraldanud Keskkonnaministeerium ja TTÜ Geoloogia Instituut.

Rannamõisa (ka Tiskre, Kallaste, Tilgu) panga iseäraks on liiva- ja lubakivipanga esinemine koos ja eraldi, vastavalt siis kas ühe või kahe astanguna. Tiskre kohal on pangal kaks astangut, nende vahel paikneb kitsas, tasase pinnaga terrass. Astangute vahelisel terrassil paiknes varem 1754. a. ehitatud Lucca suvemõis (praegu Suurbritannia suursaadiku residents). Kallaste juures, kus pangale tõuseb maantee, on eelnimetatud terrass u. 200 m laiune. Loode poole liikudes muutub terrass kitsamaks kuni kaob. Paul Kentsi omaaegsete (1939) mõõtmiste kohaselt on alumise, liivakivist koosneva astangu kõrgus 14,6 m, astangu jalami kõrgus merepinnast 4,6 m. Ülemise astangu jalam asub merepinnast 22,1 m kõrgusel, astangu kõrgus on 11 m. Panga mõlemad järsakud on Tiskre küla kohal kaetud lopsaka pangala- aluse metsaga.

Rannamõisa kohal on liitunud panga kõrgus seega kuni 33 m, kohati ulatub meri murrutama panga jalamit. Üldiselt on aga panga jalam kaetud rusukaldega. Kivimitest paljanduvad siin Alam-Kambriumi **Tiskre kihistu** liivakivid (kihistu paksus paljandis 12 m, Rannamõisa pank on kihistu stratotüübiks), nende kohal aga, kohati eenduvaid räästaid (kantsleid) moodustades, Alam-Ordoviitsiumi Lasnamäe lademe lubjakivid. Ühte panga etteulatuvat osa on balti-saksa luuletaja Budbergi kaudu hakatud nimetama „kuradikantsliks“. Kantslite tekkele on aidanud kaasa kivimite lõhelisus, mis väljendub kindla vahemaa tagant kujunenud sügavates pikilõhedes, mis eelduseks varingutele. Kusagil panga järsemas lõigus asus varem ka juba 19. sajandi keskpaigast kuulus olnud „Kuradikoobas“, mille kohta on tähelepanekuid, et tudengid seal pidusid pidasid ja end ka joomingutest välja magasid (Bergmann (1918) - Heinsalu, 1987 järgi). Endise koolimaja lähistel voolab panga jalamilt välja rauarohke „Silmavee allikas“. Koolimaja kohal ehk Vana-Rannamõisa suvilapiirkonnas on pangapealne kohati kaetud tuiskliivaga, millele on kujunenud luited.

Loode pool hakkab luidete alt välja kasvama ilmekas liivkivipank (Tilgu pank), mis küünib 15 meetrini ja kus veepiiril esinevad omapärased abrasioonikoopad (nn oreliviled). Lubjakivipank e ülemine astang taganeb mõnevõrra ja avaldub mattunud astanguna selgemini näiteks Ilmandu küla kohal.

Arvestades asjaolu, et Rannamõisa klint (33 m) on kõrgeim Harjumaal ning jääb suhtelise kõrguse poolest alla vaid Päite ja Ontika pankadest, tuleb klinti väärtustada I tähtsusklassiga. Ka Tilgu liivakivipank on omas kategoorias Eestis ainulaadne (I klass).

OHUTEGURID: Praktiliselt puuduvad, visuaalse ohutegurina kohatine prahistamine (eriti Tilgus, maanteeserval peatuvate autoomanike poolt).

KAITSE-EESMÄRK: klindi pikaajaline kaitse-eesmärk on klindi arengu toimumine vaid loodusliku protsessina. Klindilõigu morfoloogiline väärtus (astangulisus) vajab selgemat esiletoomist.

Kaitseala **rändrahnude** seas on kõige märkimisväärsem Tilgu panga ees meres paiknev kivikülv, nn Hageni kivid (II-tasandi kaitseväärtus, vt. graafiline leht ↓). Rannamõisa rändrahn laiemalt on kirjeldanud juba G. Helmersen (1882), kes nendib mitmete suurte kivide purustamist. Uurimuse rändrahnude paiknemisest klindiesisel meremadalikul on kirjutanud Sulev Künnapuu (1970; 1977). Rändrahnud paiknevad siin rannajoonega paralleelselt 700-800 m pikkuse vööndina, alates endisest „Merepiiga“ kohvikust kuni Tiskre klindi pöördumiseni sisemaale (ja sealt veel 200 m kagu suunas). Hästi on see korrapära näha ka põhikaardil. Kivid on korrapärases rivis veealusel liivakivikõrgendikul, mille kohal on mere sügavus 0,5...0,7 m. Kõrgendiku läänepoolses osas avaneb liivakivi otse merre, ida pool on kaetud õhukese mereliiva kihiga. Kõrgendiku ja rannajoone vahel küünib meri samas kuni 1 m sügavuseni.

Rannamõisa meres paiknevatest rahnudest on u. 40 übermõõduga 10 m ja enam, viie kivi übermõõd ületab 15 m, üks kivi on übermõõduga 20,2 m. Koostiselt valdavad siin rabakivid, iseloomulik on rahnude (kolm)nurkjase kuju üldiselt püstiste ja tasapinnaliste külgedega (Künnapuu, 1970). Suurupi poolsaare rändrahnude üldise paigutuse on määranud paekallas – vaid 9% siin fikseeritud rändrahnudest asuvad paelaval, ülejäänud on kas rannikumadalikul või madalmeres.

Tilgu kivikülv ja koopad on EELISE andmebaasis esitatud ühe punktina, mis kajastab koobastiku asukohta. Et kivikülv paikneb realselt koobastest u. 180 m kaugusel, on edaspidi vajalik need objektid ka looduskaitseandmebaasides esitada eraldi.

OHUTEGURID: Praktiliselt puuduvad, peale loodusliku murenemise + prahistamise ja lõkke tegemise. Hageni kivid, eriti nende vaadeldavus, võib kannatada Tilgu sadama rajamisel.

KAITSE-EESMÄRK: suuremate rändrahnude ümbrus ja kivikülvide ala on korrastatud

Üks Hageni graafiline leht (1834) kividest Rannamõisas (TÜ Raamatukogu)

Tilgu koopad. Et Tilgu sadamakohast ida pool ulatub liivakivipank vahetult mereni, leidub siin umbes 100 m lõigul jälgi lainete otsesest murrutustegevusest. Selle üheks ilmekamaks näiteks on nn „treitud postid“ või „oreliviled“ ehk lainete poolt pangast väljaprepareeritud sambad, mille taga on mitmeid õõnsusi ja uurdeid. Suuremaid nendest on loetud ka koobasteks ehkki märkimisväärset sügavust pole Tilgu koobastel kunagi olnud (max. 4 m). Kirjanduses on Tilgu koobaste kohta sageli kasutatud ka Rannamõisa koobaste nimetust (Vilbaste, Künnapuu). Vilbaste kirjeldab (1921) siin kahe suurema koopa olemasolu, Ilja Kala foto 1950-aastatest (→) osundab vähemalt neljale suuremale avausele, Ülo Heinsalu (1987) on täpsemalt kirjeldanud kolme suure ja ühe väikese koopa olemasolu. Heinsalu seostab sammaste kuju liivakivi, täpsemalt aleuroliidi, savisisalduse muutlikkusega (suurem saviosakeste sisaldus avaldub samba peenematel lõikudes). Sammaste kujunemisel on oma osa ka liivakivis paiknevatel püstlõhedele, mida mööda lained pääsevad hõlpsamini edasi seina söövitama. Tilgu koobaste juures voolab pangast (u. 0,5 m jalamist) merre ka püsiva vooluhulgaga allikas.

OHUTEGURID: igasugune veereziimi muutmine koobaste lähistel meres võib kahandada abrasiooni ja põhjustada koobaste jär-järgulist kinnivarisemist. Sadama rajamisel võib koobaste-esine jääda nurgataguseks sopiks, kus mere mõju on tagasihoidlikum.

KAITSE-EESMÄRK: koobaste-esine on korrastatud

Geoloogiliste väärtuste koondtabelis ei saa üles loetleda kõiki maastikualal esinevaid rändrahnne, allikaid, paljandeid, neid võib lugeda maastikupildi oluliseks osaks ja nende väärtustamine toimub maastiku kui terviku kaudu.

Tilgu koopad on alalises muutumises. Foto 1950-aastate keskelt (I. Kala)

RANNAMÕISA MAASTIKUKAITSEALA väärtuste koondtabel

Objekt	LK-väärtus	LK-väärtuse tasand (I-III)	Kaitse eesmärk *	Ohutegurid	Meetmed	Oodatav tulemus
Geol. objekt	klint Rannamõisas	I	P	prahistamine	hooldus	looduslik protsess
	klint Tilgus	I	P	prahistamine	hooldus	looduslik protsess
	Hageni kivid	II	LS	ehitustegevus	-	seisund endine
	Tilgu koopad	II	P	ehitustegevus	hooldus	looduslik protsess
Elupaik	pankrand - 1230	III	P	prahistamine	hooldus	looduslik protsess
	püsi-rohttaimestikuga liivarand - 1640	III	LS	prahistamine, tallamine	koristamine	seisund endine
	kinnistunud luited – 2130*	I	LS	prahistamine, tallamine	koristamine	seisund endine
	lubjakiviastang - 8210	II	P	varjutus	hooldus	looduslik protsess
	koopad - 8310	II	P	prahistamine	hooldus	looduslik protsess
	vana laialehine mets – 9020*	II	P/LS	prahistamine, tallamine	radade hooldus	looduslik protsess
	rusukalde mets – 9180*	I	P	prahistamine	koristamine	looduslik protsess
	Vääriselupaigad (4)	III	P	prahistamine, tallamine	-	looduslik protsess
Liik	jumalakäpp	III	P	võsastumine	seire, külastajate juhtimine	looduslik protsess
Puhkeala	väärtuslik puhkemaastik, loodushariduse võimalused	I	LS	võsastumine, prahistamine, tallamine	infra taastamine	suunatud puhkemajandus
	kohaliku kogukonna ühistegevus					

* P - loodusliku või pool-loodusliku protsessi jätkumine, LS - looduslik seisund püsib

2.3. Puhkemajanduslikud väärtused

Kaitseala maastikuline mitmekesisus oli oluliseks eelduseks Rannamõisa kujunemisel tunnustatud puhkealaks juba vähemalt kahe sajandi vältel. Valdav enamik kaitsealast, pangapealne, kuulub Põhja-Eesti lavamaa-, kitsas rannikuriba aga Põhja-Eesti rannikumadaliku maastikurajooni koosseisu. Rannikumadalikku on põhjalikumalt uuringud Elle Linkrus (1998), kes eristab ala lääneosas Lahepere-Tsitre piirkonna ehk Tallinnamaa. Kogu kaitsealale on iseloomulik rannikumadaliku väike laius, mis enamasti ei küüni üle 100 m. Tilgus ja Rannamõisas on ka kohti, kus rannikumadalik puudub, st. meri murrutab klinti jätkuvalt. Suuremad geomorfoloogilised üksused kaitsealal on Suurupi klindipoolsaar ja Harku klindilaht (Suuroja, 2006). Klindipoolsaare idaküljele on kujunenud 1-2-astmeline klindijärsak, mis küll geoloogilises mõttes tervik, ent mille kohalike nimetustena on tuntud olnud (loodest alates): Tilgu, Rannamõisa, Tiskre ja Kallaste pangad.

Tänu heale ligipääsule ja atraktiivsele maastikule on MKA-l suur rekreatiivne (sh ka loodushariduslik) potentsiaal (külastuskoormusest lähemalt vt. 1.4.). Omaaegsete puhkemajanduse sümbolväärtustena on käsitletavad kohvik Merepiiga (hävis 1992) ja metsamajandi kämping (hävinud). Ka mitmesuguste puhkelaagrite kontsentratsioon oli Rannamõisas varem märkimisväärne. MKA tänased külastajad on valdavalt jalutajad, jooksjad, harvem jalgratturid. Suuri konfliktipiirkondi pole, radade kasutamine võib hooajati (märg aastaaeg) ületada radade taastusvõime. Külastajate hajutamiseks on kaitsealal välja ehitatud nn Aura loodusrada (3,5 km, 13 vaatluspunkti – Studio Viridis, ELF, 2006) ja jooksuhuviliste tarvis puukoorekattega „inglise miil“ (1,6 km – ELF, 2000). Kui ka maastik kannataks välja veel mõne raja, pole nende järele enam nähtavat vajadust. Tähtis on olemasolevaid korras hoida.

Näiteks on Aura loodusraja 13-s vaatluspunktis Val Rajasaare (Studio Viridis) teostuses kajastatud järgmised teemad:

- Lindude ränne
- Talilinnud
- Laululinnud (2 tahvlit)
- Puude eluring, samblad
- Samblikud
- Putukad puutüvedel
- Puuõonte ja pesakastide kasutamine lindude poolt
- Pangamets
- Rannikulinnud
- Paeklindi geoloogia
- Rannikumere elustik
- Uhtorg (vastu endisi Lucca maaüksusi)

Aura raja väljaehitamine on veel pooleli, mõned temaatilised tahvlid on paigaldamata. Kaitseala värava ja teiste ligipääsude juurde on sama projekti käigus paigutatud kuus kogu piirkonda kajastavat infotahvlit.

Esimene laagripaik

Rannamõisa MKA paralleelnimetuseks on siin-seal kasutatud ka nimetusi Tabasalu **looduspark** või **puhkepark**. Alates 1999 aastast on Eestimaa Looduse Fondi eestvõttel arendatud paiga puhkemajanduslikke ja loodushariduslikke võimalusi, siit ka nende nimetuste laiem levik. Mõistagi on rõhuasetused selle aja jooksul muutunud, mõnedki kavatsused pole realiseerunud ent peamine: Rannamõisa MKA kujundamine loodustsäästvaks puhkekohaks on saavutatud. Omaette tulemus on MTÜ Tabasalu Looduspark moodustamine, mille raames juba kohalikud inimesed ja teised asjahuvilised ise hoiavad kaitseala käekäigul silma peal ning aitavad korraldada praktilisi töid. Looduspargi rajamist on toetanud Suurbritannia saatkond, Keila metskond, Harku vallavalitsus, eraisikud.

Kaitsealal on oluline roll ka inimeste juurdepääsu tagamisel merele. Nii on mõne aasta eest (2002) hinnatud, et Harjumaa rannajoone kogupikkusest (250 km) kuulub riigile vaid umbes 15 km. Vabade maade vormistamisega riigi omandisse see suhtarv on ilmselt mõnevõrra kasvanud.

OHUTEGURID: Liigne kasutuskoormus suvel: tallamine, sõit metsa all, visuaalse ohutegurina kohatine prahistamine. Tormimurdudest tingitud (ja korrastamata) metsakahjustused.

KAITSE-EESMÄRK: Puhkemaastike kaitse-eesmärk on inimtekkeliste protsesside mõistlik ohjamine, maastiku koormustaluvuse suurendamine

3. Tegevuskava

3.1. Maaküsimus

Rannamõisa MKA maad on lähiajal 95% ulatuses riigi omandis. Maade vahetuse vajadust (siis ülejäänud 5% osas) kaitsealal ette näha ei ole. Oluline on endise kämpingu maa kas riigi või siis valla omandisse vormistamine. Kaitseala lähistel paiknevad reformimata riigimaad, eriti metsana käsitletavat maaüksused, on kaitsealale puhvertsooni loomiseks samuti vajalik jätta riigi omandisse, metskonna haldamisele.

3.2. Kaitse-eeskiri

Rannamõisa MKA kaitse-eeskiri vajab uuendamist piiri kirjelduse osas (pt. 1.3.). Kui vabad maad (Kallaste pangapealne, Tilgu rannik) on jäetud riigi omandisse, saab kaitseala piirikirjelduse esitada 3-4 maaüksuse nimetamise kaudu. Eeskirjas on vananenud ka maaüksuste ja metskonna nimetused, mõned korrektsioonid tulenevad uuendatud (2007) Looduskaitseseadusest. Muus osas ei ole kaitse-eeskirja uuendamine aktuaalne. Eraldi teema on Tilgu kiviülevile EELIS-es õige asukoha ning omaette kaitsetsooni esitamine (täna üks objekt koos koobastega). Vastava töö – kiviülevi ja koobaste kaitsetsooni määramine – on LKK 2008 aastaks ka tellinud.

3.3. Vastutus

Rannamõisa MKA käekäigu eest vastutavad Keila metskond, Harku vallavalitsus, LKK, KKT. Vabatahtliku vastutuse on võtnud MTÜ Tabasalu Looduspark. Eriti koos uue asutuse – LKK – tulekuga vajab täpsustamist ka nõ rollide jaotus kaitsealal. Teatud tegevusi (näiteks radade hooldus) on Eesti senise praktika kohaselt ellu viinud praktiliselt kõik ülalloeletud institutsioonid. LKK ja metskonna seisukohalt vajab kaalumist, kumb nendest (või ka mõlemad) on edaspidi partneriks valla ja MTÜ juba toimivas koostöös. Võimaliku dubleerimise vältimiseks võib soovitada kunagi (1999) sõlmitud kolmepoolse leppe uuendamist, kus kirjas valla, metskonna, MTÜ ja LKK kohustused valdkonniti (teed, trepid, raied, prügivedu jne).

LKK kui „kaitse korraldaja“ võib ka sõlmida MTÜ-ga lepingu, mille kohaselt kogu MKA kaitse korraldamine (va seire ja uurimistöö) toimubki MTÜ kaudu. KKT-le jääb, nagu senini, vajalike tegevuslubade kooskõlastamine.

3.4. Mets

Rannamõisa MKA metsaelupaikades ei tehta raieid puidu saamiseks. Eelkõige inimeste turvalisuse huvides on lubatud koristada radade lähistel (kuni 10 m inglise miili ja kuni 20 m põhiraja puhul) kasvavaid ilmselt murdumisohtlikke ja juba murdunud puid. Senise praktika kohaselt on MTÜ Tabasalu Looduspark koristanud aastas u. **20 tm** murdunud puitu. See kogus võiks olla aastakeskmise nõ. raiemaht kaitsealal. Kus lamapuitu napib, tuleks jämedamad puud jätta lamapuiduna loodusesse, peenemad oksad võib kokku koguda ja põletada (talvel). Nii rannikul (2180 elupaik) kui panga peal (9020) tuleb valikraiel eelistada kuuske ja haaba, soosimaks vastavalt kas mändi või siis laialehiseid liike. Mõlema kaitseala lagendiku (väravale lähemal paiknev puhkekoht ja kaugemal asuv nn Punapargi lage on ohustatud metsa pealetungi tõttu, seega on soovitatav ka nende rohumaade serva-aladel teostada põõsarinde häiludena hõrendamist ja suuremate puude vabaks raiumist. Ala idaosas on soovitatud piirata istutatud mägivahtra levikut (Abner, 2005). Täpsustamist vajab elupaigatüüp 9020 ulatus pangapealsel alal. Võimalik, et kogu loomets ei klassifitseeru laialehiseks.

Pangamets (9180) hooldamist ei vaja. Radade ja treppide juures on siiski vajalik murdunud ja murdumisohtlike puude tükeldamine

3.5. Niidud

Pindalalise väiksuse tõttu ei ole Rannamõisa MKA niidud eristatud omaette elupaigatüübina. Arvatavasti karjatamise tõttu lagedana püsinud alasid on kaitsealal kaks: looduspargi värava lähine nõ. esimene lage ja tagumine e. Punapargi lage. Lagendike suurus on vastavalt 1,5 ja 2,5 ha. Kinnikasvamise servadest ohustab lagendike püsivust, ilmselt on nad minevikus olnud mõnevõrra suuremad. Puhkekohtade ja vaatelisuse säilitamiseks on vajalik niitude hooldamine, perspektiivis ka puisniidulaadse koosluse kujundamine niidu ja metsa üleminekualal, umbes paarikümne meetri laiuse üleminekulise vööndina.

Kaitsealal on (LKK kaudu) koosluste hooldamisel võimalik maksta nn loodushoiutoetusi. Toetuse taotlemise kord ja hinnakirjad on toodud keskkonnaministri 01. juuni 2004 a määruses nr. 62. Vastavalt uuendatud määruses (RTL, 2006, 39, 669) toodud hinnakirjale maksab loopealse hooldus (vähemalt üks kord niitmine, heina koristamine) 950 kr/ha. Alla 1,5 m kõrguse hõreda võsa eemaldamine maksab 2600 kr/ha. Lähtudes nüüd kaitseala niitude ja nende serva-ala pindalast, mis vajab hooldust (4 ha ja 1 ha), on riiklik loodushoiutoetus aastas u. 6500 kr. Kuna kaitseala hooldatavad pindalad on väikesed, eraldiseisvad ja linnalähedase tsooni kõrgemate tööhindadega, ei pruugi nimetatud summa eest töö teostajat leida (näiteks 2005 aastal niitmistöid teostanud OÜ Kautis (Vello Kivimägi – tel: 50 40 555) hindas 4 ha ühekordse niitmise hinnaks 8000+ krooni ehk **kaks korda enam** riiklikust toetusest. Sellega tuleb paratamatult arvestada: niitmata jäänud 2006 aasta tähendas rohukamara mätastumist ja läbikasvamist.

Võimalusel tuleks LKK-l leida üks teostaja mitme kaitseala hooldustööde tarvis, maksta lisaraha või sõlmida töö teostajale soodsam mitmeaastane leping. Niitude hooldus on kaitseala kõige olulisem regulaarne tegevus.

3.6. Trepid

Pangast mere äärde viivad kaks treppi on rahuldavas seisukorras ent vajavad siiski lähiaastatel rekonstrueerimist. Esimese trepi puhul vajavad asendamist osaliselt mädanenud astmeplangud, teise (tagumise) trepi juures tuleb tihendada paeplaatidest ja betoonist valatud kivitreppe ning asendada selle käsipuud. Suurem kasutajaskond ja seega ka esmasem remondivajadus on esimesel (puu)trepil. Kivitreppe tööde maht on raskemini hinnatav ja sõltub sellest, kas piirduda aukude plommimisega või uuendada kohati ka trepi vundamenti. Igal juhul on tegemist sadade tuhandete kroonidega, koondtabelis on trepi remondi maksumuseks tinglikult arvestatud 300.000 krooni. Oluline on vanade ja teiste kohapeal saadaolevate paeplaatide kasutamine. Treppi uuristab kohati vooluvesi ja liigutab pinnase vajumine.

3.7. Kaitseala läbiv jalgtee

Peatee (1,7 km) korrastamist on arutatud mitmel tasandil. On seisukohti, et kõik võiks jääda nii nagu on täna. On ka seisukohti, et tee peaks olema läbitav ka ratastoolis. Võimalik, et teed pole vaja uuendada täies ulatuses vaid ainult kõige kriitilisemates (porisemates) lõikudes. Kuna tee uuendamine on kallid tegevus ja (suurema mastaabi puhul kui lihtsalt aukude täitmine) eeldab ehitusprojekti, siis on ilmselt esmane vajalik tegevus sellise projekti tellimine (lähteülesanne kooskõlastatult KKT-ga). Projektist peaks selguma, millised lõigud kindlasti ja millised lõigud teises järjekorras vajavad tugevdamist ja millisel viisil (tee profiil). Projekti maksumuseks võib hinnata 50.000 krooni, tegelik tee-ehitus võib maksta ka suurusjärgu võrra enam. Kui aga näiteks ilmneb, et tugevdamist vajav ala ulatus pole väga suur, on ka maksumus kordades odavam. Koontabelis on seega esitatud tee korrastamise võimalik hinnavahe.

3.8. Inglise miil

Terviserada inglise miil (1,6 km) vajab perioodilist hooldust. MTÜ Tabasalu Looduspark hinnangul on rajakatte uuendamiseks vajalik u. 120 m³ puukoore-multši. Seda iga 3-4 aasta tagant. Multši mineraliseerumisega toimub raja vajumine, niiskuse kasv, kaetud kändude ja puujuurte „väljakasvamine“. Jooksvat hooldust vajavad ka rajal paiknevad terviserajatised. Maksumus hinnanguliselt 5000 krooni aastas, rajakatte uuendamise aastatel lisandub 20.000 krooni.

3.9. Vajalikud tegevused kokku

Rannamõisa MKA toimimiseks lähiaastatel vajalikud tegevused võib rühmitada kolmeks: 1) rajatiste hooldus; 2) maastikuhooldus; 3) valitsemine ja järelvalve. Järgnevalt on lühidalt järjestatud ja kommenteeritud, lisaks 3.1.-3.8. esitatud märkustele, peatüki lõpus asuvaid tegevuste tabeleid (1-3). Ruumiliselt edasiantavad tegevused on esitatud samuti kaardil lk. 27 (↓). Tegevuste prioriteetsus (1-3) ja hinnanguline maksumus on antud tabelites.

Rajatised:

- Rajatiste jooksev hooldus, iga-aastased püsikulud.
- Infotahvlite, eelkõige Aura rajaga seotud infotahvlite, väljavahetamine kui selleks kerkib vajadus (rüüstamine jne.). Ühe ilmastikukindla infotahvli asendamise kuludeks tuleb arvestada 2000 krooni ja aastas eeldatavalt vahetamisele kuuluvaks 3 infotahvlit.

- Peatee projekti tellimine, mis on aluseks edaspidisele teeremondile. Teeremondi ulatus vajab igal juhul täpsustamist ning selleks kindlat summat ette näha on ennatlik.
- Inglise miili jooksev hooldus, puukoorekatte asendamine iga kolme aasta järel. Spordirajatiste hooldus.
- Mõlema trepi remont.

Maastik:

- Niitmine. Vajadus u. 4 ha. Riiklik toetus ei kata töö maksumust, vajalik leida täiendavaid vahendeid
- Võsatõrje ehk puisniidu-ilmelise ala kujundamine lagendike servades
- Prügiveo iga-aastane leping (täna Adelan Prügiveoga). Eeldatavasti kahandab korraldatud jäätmavedu mõnede inimeste soovi oma prügi sokutamiseks looduspargi piiridele paigutatud prügikastidesse
- Ranna koristamine. Pikema aja jooksul pangalt alla visatud ja mere poolt kohale kantud prügi (eelkõige plastik ja metallijäätmed) on võimalik talgute korras rannast koristada. Esimene etapp koristamisel oleks prügi kogumine panga all mõnele sellisele asukohale, kus teda oleks võimalik ära vedada, miks mitte ka jäätee kaudu. Raskema prügi pangast üles vedamine on väga töömahukas. Õigema tööviisi peaks otsustama kõigi osapoolte koosolekul

Valitsemine ja järelvalve:

- Kaitseala tähiste regulaarne hooldus ja vajadusel asendamine
- Kontrollreidide korraldamine koos Keskkonnainspeksiooniga
- Kaitse-eeskirja uuendamine (muutunud seadus, muutunud kinnistute ja asutuste nimed) koos kaitseala ja Tilgu kivitõlvi piiri korrigeerimisega EELIS-es
- Elupaigatüüp 9020 ulatuse täpsustamine
- Kaitseala valitsemisele ja/või kaitse korraldamisele kuluvat otsest inimressursi on võimalik mõõta keerulisi ja kaudseid teid pidi (kirjavahetus, telefonikõned, otsene viibimine kaitsealal). LKK tegelik ressursikulu sõltub paljuski sellest, kuidas püsib senine kolmepoolne kokkulepe (vald, metskond, MTÜ) ja kuivõrd saab LKK panustada kaitsealal vajalike jooksvate kulude ja remontide osas
- Kaitsekorralduskava uuendamise vajadus, eeldatavalt 10 aasta pärast, tuleneb seadusest
- Omaette teema, mis koondtabelis ei kajastu on seirete vajadus (vt. ka 3.10.). Kui jätkuvalt toimib riiklik seire metsakoosluste ja haruldaste liikide (jumalakäpp) osas, ei ole LKK-l ette näha täiendava seire vajadust.

Nagu nähtub alltoodud tabelitest, on Rannamõisa MKA valitsemiskulud sõltuvuses eelkõige tagumise trepi- ja peatee remondikulude suurusest. Mõlema maksumus on tabelis hinnanguline kuna töö maht eeldab kalkulatsioone ja pakkumiste küsimist. Enam-vähem iga-aastaste kulude maht Rannamõisas on minimaalselt 40.000 krooni. Teiste väiksemate tööde (inglise miil, teeprojekt jne.) lisandumisel kerkivad vajalikud kulud 120.000 kroonini.

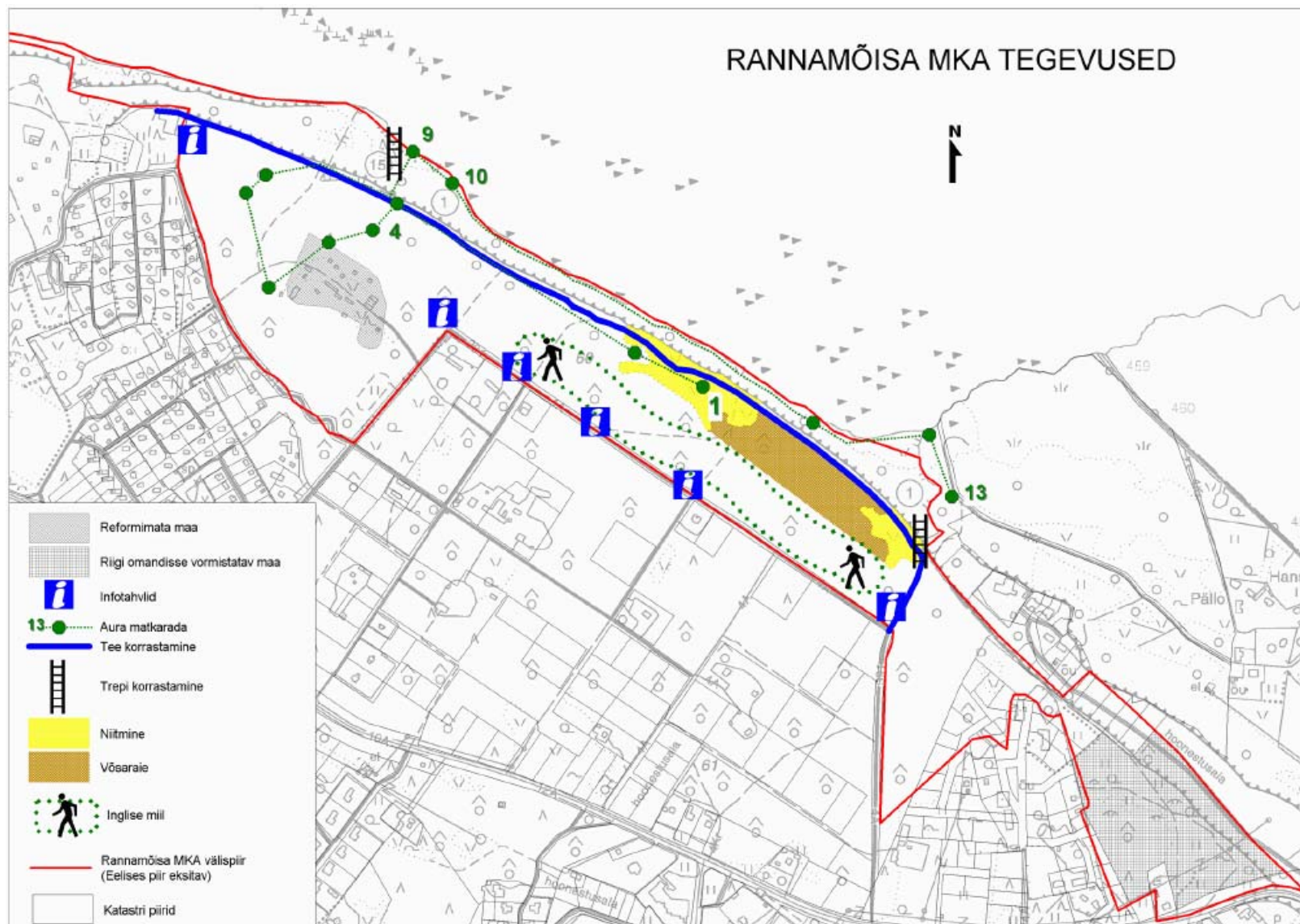

TEGEVUSKAVA: 3. VALITSEMINE ja JÄRELVALVE (eelarve, tuhat krooni)

Nr.	Tegevus, tähtsusklass (1-3)	Aasta										Võimalik rahastaja / Võimalik teostaja
		2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	
3.1.	Kaitseala tähiste hooldamine -1	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	LKK
3.2.	Kaitse korraldaja ja KKI reidid (3 x aastas) – 1											LKK, KKI
3.3.	Kaitse-eeskirja uuendus, ekspertiis - 2		20									LKK
3.4.	Elupaigatüüp 9020 ulatuse täpsustamine - 2		5									LKK
3.5.	Valitsemiseks ja kaitsekorralduskava elluviimiseks vajalik inimressurss (töökohta aastas)	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	LKK
3.6.	Kaitsekorralduskava uuendamine										50	LKK

3.10. Seire

Riikliku keskkonnaseire programmi haruldaste soontaimede seire allprogrammi raames on Rannamõisa MKA-I on seni toimunud II kat kaitsealuse taimeliigi – jumalakäpp (*Orchis mascula*) – seire. Töid on teostanud Loodusmuuseum (U. Ramst), seireaastad on olnud 1999, 2002, 2003. Üldine hinnang jumalakäpa (↓) seisundile: seireruudus olukord küll halveneb ent populatsioon on siiski püsiv ja elujõuline. Kaitseala valitseja ja kaitse korraldaja jaoks ei too jumalakäpa kasvukohta säilitamine kaasa lisategevusi, piisab kui kasvukoht on teadvustatud.

Jumalakäpp (foto O. Abner)

Haruldaste koosluste seire algas Rannamõisas alles kahe aasta eest, varasem võrdlusvõimalus puudub (Abner, 2005). Koos üldise seiretegevuse ümberkorraldusega EL-le oluliste koosluste ja liikide seire suunas, hakati Tallinna Botaanikaiaia poolt Rannamõisas jälgima pangapealse (9020) ja pangaaluse metsa (9180) ökoloogilist seisundit, vastavalt standartsele ankeedile. Vastavalt viie ja nelja seirepunkti kohta on koostatud taimkatteline kirjeldus (puistu liigiline ja vanuseline koosseis, alusmetsa iseloom jne.), metsa seisundit on hinnatud looduslähedaseks ja inimõju tagasihoidlikuks. Kokku on pangapealses metsas fikseeritud u. 100 taimeliiki,

pangaaluses metsas u. 70. Iga liigi kohta on antud hinnang nende esinemise kohta: väga sage, sage, paiguti, harva (Abner, 2005).

Hiljuti Põhja- ja Baltimaades läbiviidud projekt (Kuris & Ruskule, 2006) boreaalsete metsade looduslikult soodsa seisundi määratlemiseks jõudis tõdemuseni, et „Natura 2000 metsa elupaigatüüpide kaitsekorralduse hindamise täiuslik monitooringusüsteem puudub“. Metsi on küll kaitse alla võetud, ent nende konkreetsete alade esinduslikkusest ja eriti kaitsekorralduse võtetest on arusaamad pigem filosoofilised kui praktilised. Projektis analüüsitakse põhjalikult indikaatoreid, millele tuginedes üldse saaks ühte või teist elupaigatüüpi pidada kaitset väärivaks ehk mida oleks vaja teada kindlustamaks x-elupaigatüübi soovitusliku esinduspinna (FRA – favourable reference area) püsimist. Viimase numbri määramine on omakorda suur küsimärk. Otsus, kas üks või teine elupaigatüüp antud kohas väärib kaitset eeldab teabe olemasolu elupaigatüübi üldistest ruumilistest karakteristikutest (fragmenteeritus, servajoone pikkus, eraldatus, pindala muutumise trend jne) ja ökosüsteemi-sisemisest väärtuslikkusest (metsade puhul n lamapuidu olemasolu, teised bioloogilist mitmekesisust soodustavad tegurid). Rannamõisa MKA koosluste seirel saab lähiaastail seega tugineda pigem igakordsetele hinnangutele/kooskõlastustele (näiteks raieloa andmisel) kui mingitele etteantud valemitele.

4. Tulemuslikkuse hindamine

Kaitseala valitseja ja kaitse korraldaja töö tulemuslikkust on Rannamõisa MKA puhul õige hinnata maastiku üldise heakorra alusel. Loodusteadusliku seire alusel pole kümneaastase perioodi jooksul võimalik selgeid järeldusi teha. Pealegi – seirataivate elupaikade ja jumalakäpa seisund on küllaltki püsivad ning küllastajate poolt vähemõjutatud. Paekallas, kivi külv, koopad ja teised eluta looduse mälestusmärgid püsivad sõltumata kaitsekorralduskavast. Rannamõisa MKA peamine haavatavus on ikkagi radade ja puhkepaikade kas ülekasutus või hoolimatu kasutus.

Kui metsaalune ja puhkekohad on korras, siis järelikult on ka valitseja ja korraldaja oma tööd hästi teinud. Mõistagi kohapealsete huvigruppide abiga. Kõige objektiivsem kaitse korraldamise tulemuslikkuse hindaja on kohalik elanik, kellel paikkonnaga pikemaajaline seos. Kaitseala valitseja ja kaitse korraldaja seisukohalt on kõige indikatiivsemad näitajad aga järgmised:

- Eluslooduse kaitseväärtusi ei kahjustata
- Kaitseala toetav infrastruktuur funktsioneerib
- Niitmised toimuvad
- Võsatorje toimub
- Regulaarsed kontrollreidid toimuvad

Kasutatud ja muu oluline kirjandus

- Abner, O. 2005. Eesti riikliku keskkonnaseire haruldaste ja ohustatud taimekoosluste allprogrammi (elupaigatüübid 9020 ja 9180) 2005 a. vaatluste tulemused (autori valduses). Eesti riikliku keskkonnaseire ohustatud taimeliikide seire alamprogrammi 2003. a. aasta-aruanne. Koostaja: Kukk, Ü. EPMÜ, 25 lk.
- Harku valla arengukava 2002-2012. AF-ESTEAM OÜ, 2002
- Harku valla turismi- ja puhkemajanduse arengukava 2004-2012. ERKAS, 2004.
- Heinsalu, Ü. 1987. Eesti NSV koopad. Tallinn, 160 lk.
- Kink, H. (koostaja). 2003. Loodusmälestised - 8 (Harjumaa: Harku, Keila, Padise). Tallinn, 47 lk.
- Kuris, M., Ruskule, A. 2006. Favourable conservation status of boreal forests: monitoring, assessment, management. BEF-Estonia. Tallinn, 40 lk.
- Künnapuu, S. 1977. Suurupi poolsaare suured rändrahnud. – EGS-i aastaraamat 1975/1976: 54-62
- Künnapuu, S. 1977. „Oreliviled“ Rannamõisas. – Eesti Loodus, 8: 530.
- Künnapuu, S. 1970. Rannamõisa rändrahnud. – Eesti Loodus, 9: 558.
- Leetmaa, K. 2002. Suvilapiirkonnad Tallinna regioonis. Harju Maavalitsus, 7 lk.
- Leito, T. 2003. Kõpu loodusväärtused ja säästliku loodusturismi ruumiline planeerimine. Kärkla, 20 lk.
- Linkrus, E. 1998. Põhja-Eesti rannikumadalik ja Soome lahe saared. Tallinn, 104 lk.
- Management Planning for Protected Areas. E.T. Idle & T.J.H. Bines. Darwin Initiative & Eurosite, 2005, 37 p.
- Margus, M. (koostaja). 1978. Metsade kasutamisest puhkuseks ja nende vastupidavusest külastamise koormusele. - Eesti Metsainstituudi MUL-i Infoleht nr. 8, 7 lk.
- Natura 2000 alade kaitsekorraldus. LD 92/43 EMÜ artikli 6 sätete tõlgendamise käsiraamat. Euroopa Komisjon / Keskkonnaministeerium, 2001, 60 lk.
- Paal, J. 2004. „Loodusdirektiivi“ elupaigatüüpide käsiraamat. Tallinn, 239 lk. + lisad.
- Paal, J. 2001. The North-Estonian klint: Soil and vegetation diversity.- Development of European Landscapes. IALE European Conference. Tartu: 761-764.
- Paal, J. 1999. Haruldased ja kaitset vajavad taimekooslused. – Loodusliku mitmekesisuse kaitse viisid ja vahendid. Tartu: 35-46.
- Rooma, I., Paal, J. 2001. Eesti pangametsade mullad. ELUS-i aastaraamat, 80. kd., Tallinn: 178-209.
- Roosaluste, E. 1998. Eesti taimekoosluste mitmekesisus ja selle kaitse probleemid. – Eesti looduse mitmekesisus ja selle kaitse. Tartu-Tallinn: 60-68
- Suuroja, K. 2006. Baltic Klint in North Estonia as a symbol of Estonian nature. Tallinn, 224 lk.
- Suuroja, K. 2005. Põhja-Eesti paekallas. EGK. Tallinn, 220 lk.
- Tabasalu puhkepark. Projekti kirjeldus. ELF/ DAK. 1999, 12 lk.
- Tilgu sadama arengukava projekt. Harku vallavalitsus - ERKAS, 2003, 62 lk.
- Tomson, P. (koostaja). 2005. Kaitseala kaitsekorralduskava koostamise juhend.
- Varep, E. 1960. Rannamõisa pank. – Looduskaitse teatmik: 139-142.
- Viilma, K., Öövel, J., Tamm, U., Tomson, P., Amos, T., Ostonen, I., Sørensen, P., Kuuba, R. 2001. Eesti metsakaitsealade võrgustik. Projekti „Eesti metsakaitsealade võrgustik“ lõpparuanne. Triip Grupp, Tartu, 83 lk + 243 lk.
- Vilbaste, G. 1938. Tervishoiupargid. – Eesti Looduskaitse, 3: 73-77.

Rannamõisa maastikukaitseala kaitse-eeskiri*

Vabariigi Valitsuse 30. mai 2000. a määrus nr 175

Määrus kehtestatakse «[Kaitstavate loodusobjektide seaduse](#)» (RT I 1994, 46, 773; 1998, 36/37, 555; 1999, 54, 583; 95, 843) paragrahvi 5 lõike 4 ja paragrahvi 6 lõike 3 alusel.

1. peatükk ÜLDSÄTTED

§1. Reguleerimisala

(1) Rannamõisa maastikukaitseala (edaspidi kaitseala) on moodustatud Eesti NSV Ministrite Nõukogu 13. märtsi 1959. a korraldusega nr 331-k (ENSV Teataja 1959, 29, 160) kaitse alla võetud maastiku üksikelemendi «Rannamõisa pank» baasil. Kaitseala põhieesmärgiks on Rannamõisa panga ning sellega piirnevate panga- ja loometsade kaitse.

(2) Kaitseala maa-ala jaguneb vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele sihtkaitsevööndiks ja piiranguvööndiks.

(3) Kaitseala ja selle vööndite piirid kantakse riiklikusse maakatastrisse.

§2. Kaitseala piir

(1) Rannamõisa maastikukaitseala välispiir (edaspidi piir) kulgeb Harku vallas kinnistu Tilgu 9 loodepoolsema lahustüki idanurgast joonobjektina klinti mööda kagu suunas kuni Väana metskonna kvartali 60 läänepiirini, sealt edasi kvartali 60 eraldise 4 lõunapiiriga kattuvat ida-läänesuunalist pinnasteed mööda ida suunas ASi Me-To (endine kohvik «Merepiiga») maaeraldise põhjapiirini. Mööda nimetatud maaeraldise põhja- ja idapiiri kulgeb piir kuni kvartali 60 eraldise 17 läänepiiriga kattuva loode-kagusuunalise teeni. Mööda nimetatud teed kulgeb piir kagu suunas ristumiseni kirde-edelasuunalise teega, seda mööda kulgeb piir kvartali 60 eraldise 14 läänetipuni ning jätkub piki loode-kagusuunalist teed kagu suunas kvartali 61 eraldise 5 lääneservani ning piki sellega kattuvat põhja-lõunasuunalist teed lõuna suunas riigimetsamaa lõunatipuni. Edasi kulgeb piir mööda nimetatud eraldise idapiiri ja selle mõttelist sirgjoonelist pikendust kirde suunas loode-kagusuunalise pinnasteeni. Mööda nimetatud teed kulgeb piir kagu suunas riigi tagavaramaa lit. XVIII loodepiirini, jätkudes mööda nimetatud kinnistu loode- ja edelapiiri kagu suunas Tallinna–Klooga-Ranna maantee teemaani, mööda nimetatud maantee teemaa põhjaserva kulgeb piir ida suunas kuni Lukka kinnistu sissesõiduteeni. Edasi kattub piir nimetatud teega kuni kinnistu Lukka 2E kagupiirini, kulgedes nimetatud kinnistu kagu- ja edelapiiri ning kinnistu Lukka 2D edelapiiri mööda loode suunas

kinnistu Lukka 2D loodepiirini ning mööda seda kirde suunas loode-kagusuunalise pinnasteeni. Mööda mainitud teed kulgeb piir loode suunas kuni astangust alla viiva põhjasuunalise jalgrajani. Mööda nimetatud jalgrada kulgeb piir ristumiseni kagu-loodesuunalise teega ning mööda seda loode suunas Kakumäe lahe rannajooneni. Piki Kakumäe lahe rannajoont kulgeb piir lääne ja loode suunas Tilgu 9 kagupoolsema lahustüki kagunurgani.

(2) Rannamõisa maastikukaitseala välispiiri ja selle vööndite piiride kirjeldus on koostatud riigiettevõtte Eesti Maauringud 1992. aasta maakasutuskaardi (mõõtkava 1:10 000), Eesti Metsakorralduskeskuse Vääna metskonna 1994. aasta puistuplaani (mõõtkava 1:20 000) ning talumaade osas Katastri Ameti 1938. aasta skeemkaardi (mõõtkava 1:10 000) alusel.

§3. Kaitseala valitseja

Rannamõisa maastikukaitseala valitseja on Harjumaa keskkonnateenistus.

2. peatükk KAITSEKORRA ÜLDPÕHIMÕTTED

§4. Lubatud tegevused

(1) Inimestel on lubatud viibida, korjata marju ja seeni ning pidada jahti kogu kaitseala maa-alal. Liikumine eramaal toimub vastavalt «Asjaõigusseadusele» (RT I 1993, 39, 590; 1999, 44, 509) ja «Kaitstavate loodusobjektide seadusele».

(2) Telkimine ja lõkke tegemine on lubatud ainult kaitseala valitseja poolt selleks ettevalmistatud ja tähistatud paikades, välja arvatud õuemaal. Telkimine ja lõkke tegemine õuemaal on lubatud omaniku loal.

(3) Kaitsealal on lubatud vähem kui 50 osalejaga rahvaürituste korraldamine selleks ettevalmistamata kohtades. Rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituste korraldamine selleks ettevalmistamata kohtades on lubatud üksnes kaitseala valitseja nõusolekul.

§5. Keelatud tegevused

(1) Kaitsealal on keelatud jalgratastega liiklemine väljaspool teid ja radu ning mootorsõidukitega liiklemine ja nende parkimine väljaspool selleks ettenähtud teid ja parklaid, välja arvatud teaduslikel välitöödel, järelevalve- ja päästetöödel ning käesoleva määrusega lubatud metsa- ja põllumajandustöödel.

(2) Kaitsealal on keelatud puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine.

(3) Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud:

- 1) kinnitada maakorralduskava;
- 2) muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja pindala;

- 3) kehtestada detail- ja üldplaneeringut;
- 4) anda projekteerimistingimusi;
- 5) väljastada metsamajandamiskava.

§6. Teaduslikud välitööd

Teaduslikke välitööd tehakse kaitsealal «Kaitstavate loodusobjektide seaduse» paragrahvis 25 sätestatud korra alusel.

§7. Üksikobjekti kaitse

Kaitseala piiranguvööndis paikneva kaitstava looduse üksikobjekti kaitset korraldatakse «Kaitstavate loodusobjektide seaduse» paragrahvi 5 lõike 5 kohase kaitse-eeskirja alusel.

§8. Tegevuse kooskõlastamine

Kaitseala valitseja nõusoleku saamiseks käesolevas kaitse-eeskirjas ettenähtud juhtudel peab vastava loa taotleja või projekti või kava kooskõlastuse taotleja esitama kaitseala valitsejale kirjaliku taotluse. Kaitseala valitseja vastab taotlusele kirjaliku nõusoleku ja vajaduse korral omapoolsete tingimuste esitamisega või motiveeritud keeldumisega nii taotlejale kui ka vastava loa andjale hiljemalt ühe kuu jooksul pärast taotluse saamist. Keskkonnamõju hindamise vajaduse korral on kaitseala valitsejal õigus taotlusele vastamist edasi lükata kuni ekspertiisiakti saamiseni, teavitades sellest nii nõusoleku taotlejat kui ka loa andjat.

Kaitseala valitseja vaatab metsaraie taotluse läbi ja tulenevalt koosluse liigilise ning vanuselise mitmekesisuse säilitamise eesmärgist annab oma kirjaliku nõusoleku ja vajadusel omapoolsed tingimused või esitab motiveeritud keeldumise kümne päeva jooksul pärast taotluse saamist.

§9. Kaitseala piires asuva kinnisasja võõrandamine

«Vabariigi Valitsuse seaduse» (RT I 1995, 94, 1628; 1996, 49, 953; 88, 1560; 1997, 29, 447; 40, 622; 52, 833; 73, 1200; 81, 1361 ja 1362; 87, 1468; 1998, 28, 356; 36/37, 552; 40, 614; 107, 1762; 111, 1833; 1999, 10, 155; 16, 271 ja 274; 27, 391; 29, 398 ja 401; 58, 608; 95, 843 ja 845) paragrahvi 44 lõike 2 alusel on kaitseala piires asuva kinnisasja võõrandamisel riigi esindajaks ostueesõiguse teostamisel keskkonnaminister, kellele teatatakse kinnisasja võõrandamisest «Asjaõigusseaduses» sätestatud korras.

3. peatükk SIHTKAITSEVÖÖND

§10. Vööndi kirjeldus

(1) Rannamõisa maastikukaitseala sihtkaitsevöönd on kaitseala osa seal väljakujunenud või kujundatavate looduslike ja poollooduslike koosluste säilitamiseks.

(2) Kaitsealal on **Rannamõisa sihtkaitsevöönd**, kuhu kuuluvad Harku vallas Väana metskonna kvartali 60 eraldised 1–4 ja 12 ning eraldise 5 kaitsealale jääv osa ning Rannamõisa suvituspiirkonna (137) kaitsealale jääv osa, mis paikneb klindipealsest kaguloodesuunalisest pinnasteest põhja pool.

§11. Tegevus sihtkaitsevööndis

Sihtkaitsevööndis on keelatud majandustegevus ja loodusvarade kasutamine, välja arvatud käesoleva määruse paragrahvides 4, 6 ja 7 sätestatud lubatud tegevused. Kaitseala valitseja nõusolekul on lisaks paragrahvi 5 lõikes 3 sätestatud tegevustele lubatud:

- 1) teede ja rajatiste rajamine kaitseala tarbeks;
- 2) hooldustööd kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks.

§12. Sihtkaitsevööndi metsa kaitse

Sihtkaitsevööndi metsa kaitse-eesmärk on bioloogilise mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine.

4. peatükk PIIRANGUVÖÖND

§13. Vööndi kirjeldus

(1) Rannamõisa maastikukaitseala piiranguvöönd on kaitseala majanduslikult kasutatav osa, kus majandustegevuses tuleb arvestada «Kaitstavate loodusobjektide seaduses» ning selle alusel käesolevas määruses kehtestatud tingimustega.

(2) Rannamõisa piiranguvööndisse kuulub kaitseala piires olev maa-ala, mis ei kuulu sihtkaitsevööndisse.

§14. Tegevus piiranguvööndis

(1) Piiranguvööndis on lubatud majandustegevus, välja arvatud käesoleva määruse paragrahvis 5 sätestatud keelatud tegevused. Samuti on keelatud:

- 1) uute maaparandussüsteemide rajamine;
- 2) maavarade ja maa-ainese kaevandamine;
- 3) väetiste ja mürgkemikaalide kasutamine metsamaal ja looduslikul rohumaal;
- 4) uuendusraie, välja arvatud turberaie perioodiga vähemalt 40 aastat, kusjuures kaitseala valitsejal on koosluse liigilise ja vanuselise mitmekesisuse säilitamiseks õigus esitada nõudeid turberaie liigi, raieaja, puidu kokku- ja väljaveo, raielangi puhastamise viiside ning puistu koosseisu ja täiuse osas;
- 5) jäätmete ladustamine, välja arvatud kodumajapidamises tekkinud tavajäätmete ladustamine kinnisasja piires kaitseala valitsejaga kooskõlastatud kohtades;
- 6) uute ehitiste püstitamine, välja arvatud käesoleva paragrahvi lõikes 2 sätestatud juhtudel.

(2) Kaitseala valitseja nõusolekuta on piiranguvööndis keelatud:

- 1) uute ehitiste püstitamine Vääna metskonna kvartali 60 eraldistel 15, 18 ja 19;
- 2) teede, õhuliinide ja muude kommunikatsioonide rajamine;
- 3) veekogude veetaseme muutmine ja nende kallaste kahjustamine.

§15. Valdaja kohustused

Piiranguvööndi poollooduslike koosluste esinemisalal Vääna metskonna kvartali 60 eraldisel 11 on selle ilme ja liigilise mitmekesisuse tagamiseks kohustuslik niitmine koos puu- ja põõsarinde harvendamisega kaitseala valitsejaga kooskõlastatud ulatuses.

§16. Piiranguvööndi metsa kaitse

Piiranguvööndi metsa kaitse-eesmärk on bioloogilise mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine.

5. peatükk RAKENDUSSÄTE

§17. Kehtetuks tunnistamine

Eesti NSV Ministrite Nõukogu 13. märtsi 1959. a korralduse nr 331-k (ENSV Teataja 1959, 29, 160) lisa 1 punkt 7 tunnistatakse kehtetuks.

* Määruses on arvestatud Euroopa Ühenduste Nõukogu direktiivide 92/43/EMÜ (EÜT L 206, 21.05.1992) ja 79/409/EMÜ (EÜT L 103, 2.04.1979) nõudeid.